

"לבניינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפני מו"ר רה"י – חלק רפד

"הִרְחַב פִּיךָ וְאַמְלֵאֲהוּ"

דרכה של הישיבה (ה) – על השאיפה לגדלות בתורה

"ומרוממתו על כל המעשים"

בשבועות האחרונים אנו עוסקים באופן בנייתו של תלמיד חכם בישיבה, אשר אלו הם יעדנו ושאפתנו החינוכיים. שאפתנו שהישיבה תהיה מקום של התרוממות; מקום בו כאשר אנשים מתחילים את דרכם הם נכנסים בדלת אחת, מבחינה רוחנית, ויוצאים מכאן כשהם חמושים בתורה גדולה, בכמות ובאיכות. מקום שהיוצאים ממנו נהיים מרוממים יותר, אנשי אמת יותר, בעלי מידות טובות יותר – ובקצרה: תלמידי חכמים. "הלומד תורה לשמה", אומרת המשנה ב"פרקי אבות"¹, "זוכה לדברים הרבה". אחד מבין דברים אלו הוא "ומרוממתו על כל המעשים" – התורה מרוממת את האדם².

"מִי יַעֲלֶה בָהָר הַזֶּה"

ברצוני לעסוק היום בשאלה: מהו הדבר המסוכן ביותר בישיבה, ואולי גם במהלך חיים בכל התחומים? חושבני שהדבר המסוכן ביותר היא הבינוניות, חוסר השאיפה לעלות ולהתקדם, ההסתפקות במועט הרוחני.

עבודת המידות וההשתנות הן יסודותיה של ישיבה. לשאוף להתגדל בלימוד ולא להסתפק במועט.

ביום טז בשבט בשנה זו, ימלאו שלושים שנה לנפילתו של בן הישיבה אליעזר שפר הי"ד. הוא התגייס בסוף שיעור א', וכשיעור ב' שירת בצנחנים. בן שמונה עשרה שנים וחצי היה בנפלו. במהלך שיעורים א'–ב' בישיבה הוא כתב לעצמו יומנים, שנמצאו רק לאחר מותו. כמוכן שהוא כתבם עבור עצמו בלבד, ללא כוונה שאנו נקרא בהם. עיינתי אמש ביומנו, מפני שזכרתי שהוא כתב על נקודה זו. כך הוא כתב שם³: "אני שומע שוב ושוב את ההערה הלחשנית: 'תראו איך שהוא השתנה בישיבה, מסכן! נשרף הבחור'... טיפשים! זו הרי המטרה! להשתנות! לא להישאר במצב הקודם, אלא להמשיך הלאה, להתעלות. אין דבר בטבע שאינו משתנה. לא קיים דבר חי שאינו מתפתח. אדם שאינו מתפתח למעשה הוא מת". כך כתב הוא לעצמו, ואכן הוא עבד קשה והשתנה רבות. אלו דברים כותב בחור בשיעור א'! ממש להתפעל!

¹ פרק ו, משנה א

² עיין שם בפירושו תפארת ישראל (אות לג): "ומרוממתו – בעוצם נפשו". מדרש שמואל שם: "הגדולה והרוממות שמגדלתו ומרוממתו התורה היא למעלה למעלה על כל המעשים טובים והמצוות, כלומר על כל הרוממות והגדולה שמגדלים אותו המעשים, יותר למעלה מגדלת אותו התורה".

עיין עוד פסחים, דף סח, עמוד ב: "רב יוסף ביומא דעצרתא (=בחג השבועות) אמר: עבדי לי עגלא תלתא (פירש רש"י: היה מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה מעגל מובחר). אמר: אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא? (פירש רש"י: אם לא שלמדתי תורה ונתרוממתי – הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ומה ביני לביןם)".

³ תהילת שפר, עמוד 211

ראיתי בדברי הספורנו הערה נפלאה. הקב"ה אומר לעם ישראל: **רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה**. לכאורה יש מקום לשאול מדוע נקט הפסוק בביטוי של קטבים מנוגדים, אין נקודת אמצע? וכי כל דבר הינו ברכה או קללה דווקא? מסביר הספורנו את הפסוק: **"הביטה וראה שלא יהיה עניינך על אופן בינוני כמו שהוא המנהג בשאר האומות"**. דרך התנהלותו של אדם מישראל, דרך התנהלותו של אדם המעוניין להיות 'אדם', אמורה להיות בבחינה של 'ברכה' דווקא. אין דרך אמצעית? אומר הספורנו שהדרך האמצעית היא דרכן של אומות העולם, לעומתן בעם ישראל הברירה היא קיצונית – הכל או לא כלום. כעין הביטוי השגור: **"או צל"ש או טר"ש"**. כך מלמדנו אחד מהראשונים, מבהיל, איני יודע אם מותר בכלל לצטט אותו. אליהו הנביא התבטא באופן קיצוני יותר:⁸ **"אם ה' האלקים לכו אחרינו, ואם הבעל לכו אחרינו"**, ה' ירחם. מבהיל שנביא מסוגל להגיד דבר שכזה! הבינוניות הינה דבר מסוכן, משום שאם אדם ילך בדרך של בינוניות הוא לא יתקדם בשום דבר בחיים, אין סיכוי שיגיע לידי תיקון.

כיום, הנטייה לחוסר-דרך רווחת גם בפוליטיקה. זו הסיבה שמפלגות המרכז מושכות אליהן תומכים רבים – לאנשים אין זהות, הם אינם יודעים מהם, הם כלל לא רוצים לדעת מהם. ה'מרכז' תופס את כל המבולבלים הללו.

"בְּהִיטֵי אֵל כָּל מִצְוֹתַי"

אנו מדברים כעת על רוחניות, על תורה, על חיים. אדם חסר שאיפות עלול להישאר למטה, בתחתית הר סיני. כפי שכתב אלי שפר הי"ד שמי שלא שואף לא חי, הוא כעין מת. הוא הוסיף שם עוד בדברים נוקבים.

עוד כתב אותו בחור נפלא, אלי הי"ד, ולזה כוונתי היום:⁴ **"הנגע המכרסם בחברה הישראלית כולה, ובצער ובאימה נוכחתי לדעת שהוא מתחיל להתפשט גם בציבור הדתי-לאומי, הוא הרדידות. ה'חפיפניקיות', חוסר האמת" – חוסר האמת של אדם מול עצמו – "החפיפניק הממוצע יישאר לעולם בבינוניותו. לעולם לא יגיע למדרגות נעלות"**.

כבר אמרתי שבעיני זהו דבר מפחיד, אשר הוא הדבר המסוכן ביותר בחיי ישיבה. ישיבה היא מקום ששכינה שורה בו, ישיבה היא בחינה של הר סיני, בבחינת הנאמר:⁵ **"וְהָרַסְתִּי עֵשֶׂן כֹּל מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ" – כאן בבית המדרש, בחלל הזה, ישנה אש של הר סיני. אולי איננו רואים אותה, אך מן הסתם שישנם בקרבנו תלמידי חכמים החשים אותה. כאן זהו מקום של הר סיני, המשך מסירת התורה. ניתן, חס ושלום, להישאר בתחתית ההר, להסתפק במועט, להתנהל מתוך רדידות, מבלי לחוש ש"הר סיני עֵשֶׂן כֹּל מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ"**.

איני יודע אם יש דברים כעין אלה בקרבנו, אך אני מבקש להאמין שאינם. אמנם, על כל אחד מאיתנו לעבוד על עצמו בנקודות הללו. יש לנו נטייה לוותר לעצמנו – ללמוד קצת מזה וקצת מזה, ללמוד רק חלק מן ה'סדר', וכיוצא בזה. השאיפות הגדולות הן המנוע שלנו בישיבה. זהו ייעודה של ישיבה – לישיבה באים כדי לגדול, כדי להתעלות, כדי להשתנות. תהליכים כאלו יכולים להתרחש רק מכוחן של שאיפות גדולות, בבחינת **"סוף מעשה במחשבה תחילה"**. הן נולדות מהאופן בו אדם מעוניין לראות את עצמו בעת שיצא מן הישיבה בעוד מספר שנים. זהו דבר שיש לחשוב עליו.

"אֵת הַחַיִּים וְאֵת הַטּוֹב"

⁶ דברים, פרק יא, פסוק כו

⁷ אולם, כאשר נדרש לאזן בין קצוות של מידות מנוגדות אז אכן יש צורך לעיתים לבחור בדרך האמצע (עיין רמב"ם, הלכות דעות, פרק א, הלכה ד).

⁸ מלכים א, פרק יח, פסוק כא

⁴ תהילת שפר, עמודים 220-221

⁵ שמות, פרק יט, פסוק יח

החיים צריכים אנחנו להכיר בשני ערכים: איך המה נמצאים ואיך הם צריכים להיות, בלשוננו: המצוי והרצוי. ”אמנם היושר הארעי... בנוי על הצד שהחיים נמצאים בו בפועל” – ישנה הסתכלות ארעית, זמנית, שהספורנו קבע שהיא דרכם של העמים, הבוחנת רק את המצב העכשווי. לעומתה, ”רוממותה של תורה ואלקותה אי אפשר כלל שתהיה אחרת כי אם כלי חמדה לסבב ולכוונן את החיים אל המצב שהם צריכים להיות בו”. על התורה להכנין אותנו אל החיים כפי שעליהם להיות, זהו מבט האלוקי של התורה. עניינה של התורה האלוקית הוא לפעול על המציאות, לעשותה יותר טובה, וכן לפעול עלי כפרט ולעשותני לטוב יותר.

באותו כיוון רוצה אני לומר על החיים בישיבה. ישנו מבט הנובע מהחיים כמות שהם – את כולנו הלוא מקיפים דברים רבים הטורדים אותנו, בפרט בעולם המודרני בו אנו חיים, עם המדיה המקיפה אותנו ואופפת את עולמנו. ישנה אפשרות להישאר במצב חיים עכשווי זה, ובקלות להיות חמש שנים בישיבה ולהישאר באותו מקום רוחני, פחות או יותר, להישאר באותה הנקודה העכשווית – הבינונית, הירודה. אכן, הצביון האמיתי של ישיבה הוא לחיות חיים יותר עליונים, אידיאליים יותר. חיים המלאים בעבודה של שלמות, חיים המלאים בעבודה של סגירת הפער בין החיים העכשוויים לבין ה'איך' בו החיים אמורים להיות, סגירת וצמצום הפער שבין המצוי לרצוי. אכן, על כל אחד ואחד מאיתנו לחשוב מהו ה'רצוי', להיכן אנו שואפים להגיע?

”וּבְחַרְתָּ בְּחַיִּים”

זוהי העבודה בישיבה, זוהי האמת האלוקית, גם אם היא קשה. אמנם, בפני כל אחד ואחד מאיתנו עומד גורם העצלנות. לשם כך לומדים אנו בישיבה, מתחילת ימינו בה, בספר ”מסילת ישרים”, בו יוחד פרק למידת העצלנות. בשל העצלנות עלול אדם שלא לממש את עצמו, אפילו במשך כל חייו. לכן,

צריך לחשוב על כך. כאשר אדם בא לישיבה למספר שנים או לשנה עליו לחשוב על כך שיש לשאוף להתקדם כל הזמן, ושעל פרק זמן זה להיות מנוצל במידה המיטבית. לא נדרש מאדם יותר מיכולותיו, אך יש לדעת כי יכולותיו של כל אחד הן גדולות מאוד. צריך לשאוף לכך שנקום בבוקר בזריזות מתוך רצון להספיק עוד ועוד בלימוד התורה, שהרצון הזה יקפיץ אותנו מהמיטה, ולא המוסיקה. יבער בנו רצון להקיף יותר ויותר את המסכת, לשקוע בעיון בסוגיותיה, רצון להקיף את כל ”אורח חיים” עם ”משנה ברורה” בסדר הנלמד בישיבה לאחר תפילת שחרית. הרי לימוד זה הינו מיסודות יהדותנו. כיצד נראה יהודי שאינו בקי בהלכות ברכות, בהן אנו עוסקים כעת, כיצד נראה יהודי אם אינו בקי ב”שולחן ערוך”? שנים אלו בישיבה הן הזמן הראוי להקיף דברים אלו, כמו גם את ספרי היסוד באמונה, בהתאם לתוכנית לימודי האמונה, הקיימת בישיבה ומתפרשת על פני חמש השנים.

ברוך ה', אנשים צומחים וגדלים פה, אולם כיום אני מדבר אודות הגדלת השאיפות והתביעות העצמיות. הגדלת הרצון והשאיפות, עבודת המידות וההשתנות הן יסודותיה של ישיבה. לשאוף להתגדל בלימוד – הן בהיקף ובבקיאות והן בעיון – ולא להסתפק במועט. בגשמיות ניתן להסתפק במועט, למרות הקושי לוותר על ענייני העולם הזה, אבל בנוגע לענייני עולם הבא עלינו לכל הפחות לפתח שיח של חוסר הסתפקות במועט⁹. זהו ה'כלי מחזיק הברכה'¹⁰ בישיבה.

בין הרצוי למצוי

ברצוני להוסיף עוד נקודה אחת. הרב זצ”ל מלמדנו באחת מאיגרותיו את האופן להתבונן על החיים. החיים בנויים על שני קטבים, כעין מפסק זרם דו-קוטבי, ובלשוננו¹¹: ”את

⁹ עיין ברכות, דף ג, עמוד א: ”הכתיב: 'הרחב פיך ואמלאהו!' - ההוא בדברי תורה כתיב”, פירש רש”י: ”לשאול כל תאותך”.

¹⁰ על פי עוקצין, פרק ג, משנה יב

¹¹ אגרות הראיה, חלק א, אגרת פט, עמוד צד

הקדמתי ואמרתי שהתמודדות זו עם נגע הבינוניות הינה שאלה של חיים. היא נוגעת לחיי האדם בצבא, בהקימו משפחה, בהעמדת התורה ובהעמדת החיים. לא תמיד הסתפקות במועט היא אכן דבר טוב. ישנם מקרים בהם היא מהווה כשלון החיים, חלילה, היא עלולה להיות ממש איבוד החיים, כדברי אלי שפר.

כשאנו חיים בדרך העלייה אנו מאושרים, יש לנו סיפוק, שהרי החיים מלאים בתוכן והתקדמות. העבודה הזו הופכת אותנו לשלמים יותר.

“בדרך שאדם רוצה לילך”

סוף דבר, העניין המרכזי בישיבה הוא להיזהר מהבינוניות, ולשאוף ולרצות להיות גדולים. לא להסתפק במועט.

חז"ל גילו לנו בגמרא הקדושה דבר מאוד חשוב. הרי יש לשאול: כיצד יועיל הרצון לקנות את מדרגת השלמות, וכי אם ירצה אדם להתעשר אכן בהכרח שיעלה חפצו בידו? אמרו לנו חז"ל¹²: “מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים – בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו”. לא בטוח שאם אדם ירצה להתעשר הוא אכן יהיה עשיר, אבל ודאי שאם ירצה לזכות לרוחניות ולחיים מלאי סיפוק, תורה ועולם אלוקי, הוא אכן יזכה לכך, אם ילך בדרך זו. הרוצה בכך באמת יראה, בעזרת ה', סייעתא דשמיא גדולה להצליח בדרכו.

¹² מכות, דף י', עמוד ב

